

Suomen ainutlaatuinen työeläkemalli Euroopassa

Hallinnon koulutus 8.5.2018

Janne Pelkonen
erityisasiantuntija
Twitter: @JiiPelkonen

”EU-oikeudellinen asema”

Eläkkeiden näkökulmasta tärkeät EU:n perusarvot ja -oikeudet

EU on sosiaalinen markkinatalous, jossa päävastuut ovat jäsenvaltioilla

Perusoikeuskirja

- tasa-arvo, syrjimättömyys etc.

Perusvapaudet

- sisämarkkinoiden toimivuus
- työvoiman liikkuvuus

Sosiaalinen ulottuvuus

- riittävä sosiaalinen suojelu, köyhyyden ehkäiseminen
- korkea työllisyys

Kestävä julkisen talouden pito

- talous- ja työllisyyspolitiikoiden koordinointi

Millaisia eri eläketyppejä EU:ssa on?

Pilari I Sosiaaliturva

- Lakisääteinen sosiaaliturva
- Pakollinen
- Kollektiivinen riskienjako
- Rahoitettu veroilla tai maksuilla
- Suomen työeläke.

Eläkkeitä voidaan tarkastella yksinkertaistaen nk. pilarijaon avulla. Useimmissa maissa eläketurva on sekoitus eri pilareihin kuuluvista osista.

Pilari II Työsuhteen kautta kertyvät eläkkeet

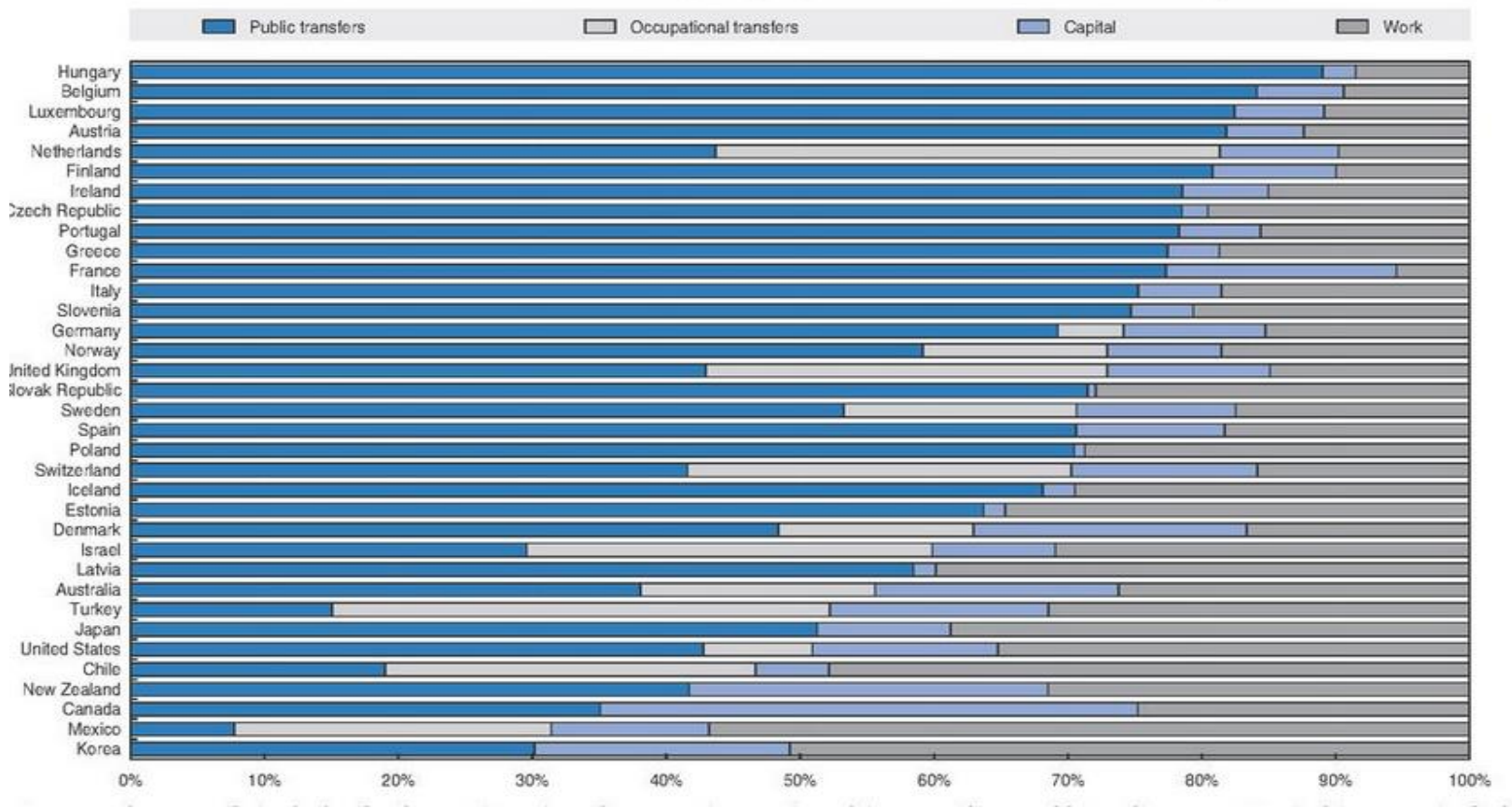
- Perustuu työmarkkina-sopimukseen
- Pakollinen tai vapaaehtoinen
- Yksityisesti hallinnoitu

Pilari III Lisäeläkkeet

- Yksityinen eläkesäästäminen
- Vapaaehtoinen

Vanhuuden toimeentulon palapeli OECD-maissa

6.2. Income sources of older people, 2014 or latest available year

Miksi suomalainen järjestelmä on ainutlaatuinen?

Suomen työeläkejärjestelmä

- Vahva lakisääteinen ansioturva, etuusperusteinen, kattava, tasa-arvoinen, edistää työvoiman liikkuvuutta
- Osittain rahastoiva, kollektiivinen vastuu
- Suomi on ”hybridimalli”

Työeläkevakuuttajat

- Yhdistelmä kilpailua ja sosiaalivakuutusta yks. sekt.
- Sijoitusriskiä osin vakuuttajien ”yhteisillä hartioilla”
- Konkurssiyhteisvastuu
- Toimineet kansallisen, laadukkaan ja riskiperusteisen vakavaraisuussäätelyn alaisina yli 20 vuotta

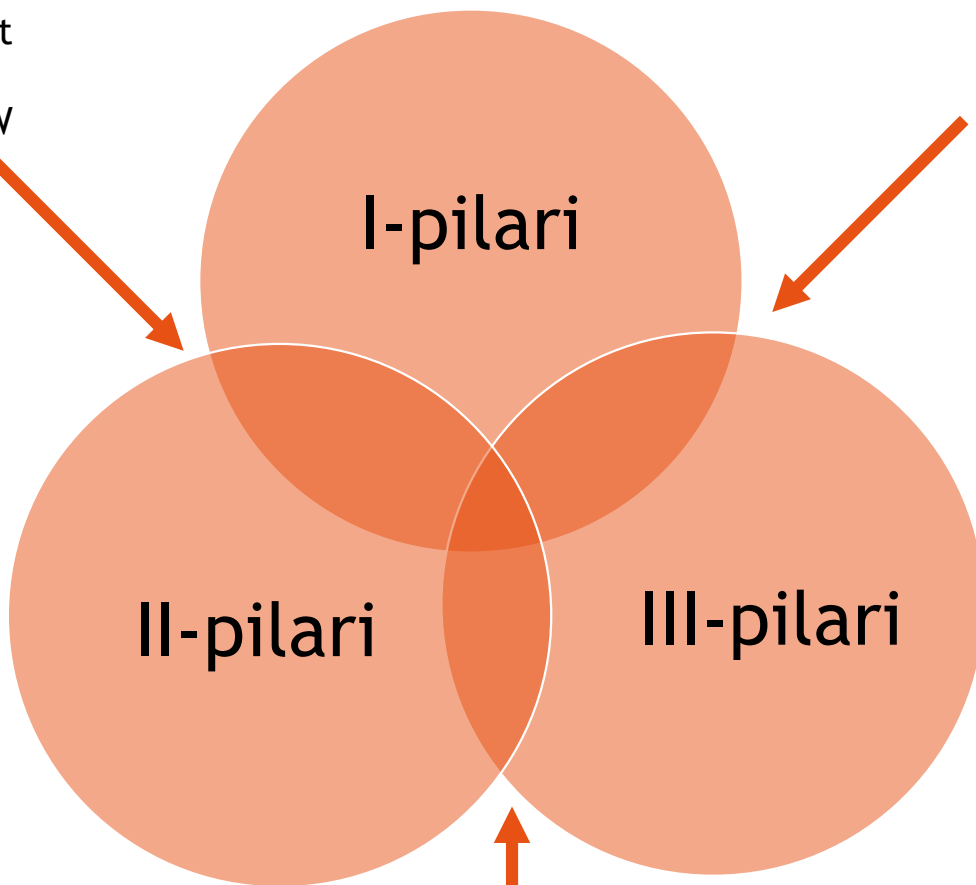

**”II- ja III-pilarien
eläketoimijoilla on
EU-tason sääntelyä/valvontaa
sekä myös sisämarkkinat.”**

Entä perinteiseen pilarimalliin ”sopimattomat”?

UK, valtiollinen
NEST -default
rahasto,
DK, ATP/NOW
Pension

Skandinavia, Itä-
Eurooppa,
pakolliset
eläketilit

II-pilari

III-pilari

Entä jos toimijat
vakuutusyhtiöitä?

EIOPA, komission ehdotus asetukseksi:
PEPP, pan-eurooppalainen eläketuote?

”Työeläke ei kuulu EU:n sisämarkkinoilla kilpailtavien vakuutusmuotojen piiriin, vaikka toimeenpano on osittain yksityistä. Asiasta on sovittu EU-jäsenyyden yhteydessä.”

EY-liittymissopimuksen ehdot yksityisalojen työeläkevakuuttajille

Vain eläke-toiminta on sallittua

- TEL-toiminta eriytetään muusta vakuutustoiminnasta.

Syrjimättömyys

- Jäsenvaltioiden vakuutusyhtiöt voivat toimia Suomessa, mutta samoin edellytyksin kuin kotimaiset toimijat.

Mitä muita oikeudellisen aseman ”palomuriin” sisältyy?

- EY-liittymissopimuksen jälkeen vastaava rajausta on liitetty SII:een
→ huom. EU:n vapaakauppasopimukset.
- Sosiaaliturvan koordinaatioasetus (perusasetus 883/2004, 987/2009) rajaa pois II-pilarin eläkkeiden regulaatiosta ja valvonnasta.
- Työeläkelaitosten luokitus kt-tilipidossa sosiaaliturvarahastoihin (EKT2010, S. 1314) juontuu Eurostatin päätökseen v. 1997 → makrovakausero-kehittyminen?
- ”Palomuri” ei suojaa kaikelta...

”Liittymissopimuksen rajaus ei tarkoita vapautusta muusta EU-lainsäädännöstä.”

Mitä vakiintunut käytäntö mahdollistaa

- Työeläketoiminnan Suomessa, kotimaan säännöillä ja valvonnassa
- Kollektiivisen riskien jakamisen
- Sijoitustoiminnan riskien ja potentiaalisten tuottojen kansallisen määrittelyyn
- Työeläkerahastoinnin tilastoinnin julkiseen talouteen
- Työmarkkinaosapuolten rooli työeläkeyhtiöiden hallinnossa

”Osio II”

”Eläkepolitiikka EU:ssa”

Trendit eläkekeskustelussa EU:ssa

- Väestön vanhenemisen ”tsunami”
- Sosiaaliturvaan pääsy → ”Uusi työ!”
- EMU:n kehittäminen → momentum?
- Makrovakausero ei-pankkisektorilla
- Vastuullinen sijoittaminen
 - Lisäeläkkeet PEPP → yksilön vastuu?
 - Työvoiman liikkuvuus → koordinaatio ja lähetyt työnt.
 - CMU ja investoinnit
 - Vakavaraisuus ja vastuiden diskonttaus.

Eläkeuudistusten trendit EU-maissa

Tuunataan olemassa olevaa

- Varhaiseläkereittien vähentäminen ja eläkeiän nosto.
- Siirtymäaikojen jälkeen 67-v alkaa olla ”uusi normaali”.
Tanskassa mennään ehkä pisimmälle 72-vuotta (2050).

Lisätään automatiikkaa

- Eläkeiän sitominen elinajanodotteeseen.
- Eläkkeen tason/indeksien sitominen rahoituksen kestävyYTEEN.

Isot muutokset/järjestelmämuutokset

- Etuusperusteinen eläke → maksuperusteinen eläke → välimuodot esim. **SWE**.
- Annuiteetti → ”könttänostot” esim. **UK**
- Lakisääteisten, yksilöllisten eläketilien sosialisointi esim. **HU ja PL**
- Eläkerahastojen konsolidaatio esim. **NL ja EL**

Miksi EU:ta kiinnostaa eläkkeet?

Kestävyys

= rahoituksellisesti kestävät eläkejärjestelmät

- Talouden näkökulma:
 - väestörakenteen muutos
 - julkisen talouden kustannukset
 - rahastoimattomat eläkevastuut
 - työmarkkinat (mm. eläkeikä)

Riittävyys

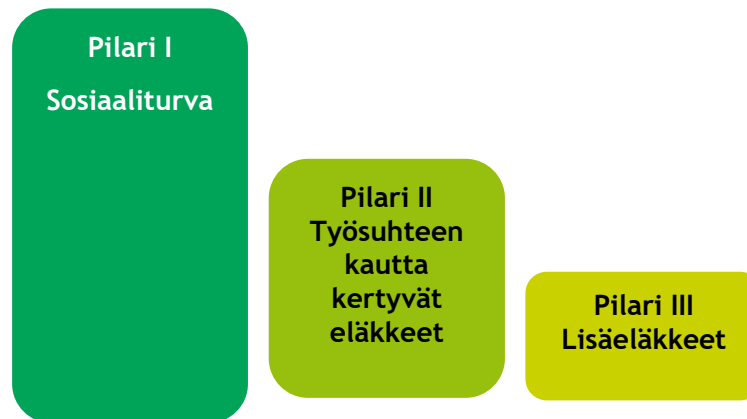
= riittävät eläke-etuudet

- Sosiaalinen näkökulma:
 - turvattu vanhuuden toimeentulo, eläkeköyhyyden kitkeminen
 - sukupuolten eläkekuilu
 - työllisyys tulevien eläkkeiden näkökulmasta
 - Sosiaaliturvan piiriin pääsy: itsensätyöllistäjät?

EU:n eläkepolitiikkaa: komissio

EU:n suuntana:

- jyvittää eläkkeet kaikkien kolmen pilarin varaan
 - Vastuiden jakaminen
- kehittämisen painopisteenä lisäeläkkeet* Miksi?
 - Käytäntö monissa EU-maissa, linjassa vapaan kilpailun periaatteen kanssa
 - Julkisten talouksien huono tilanne
- työuran ja eläkeajan terve suhde, työurien pidentäminen

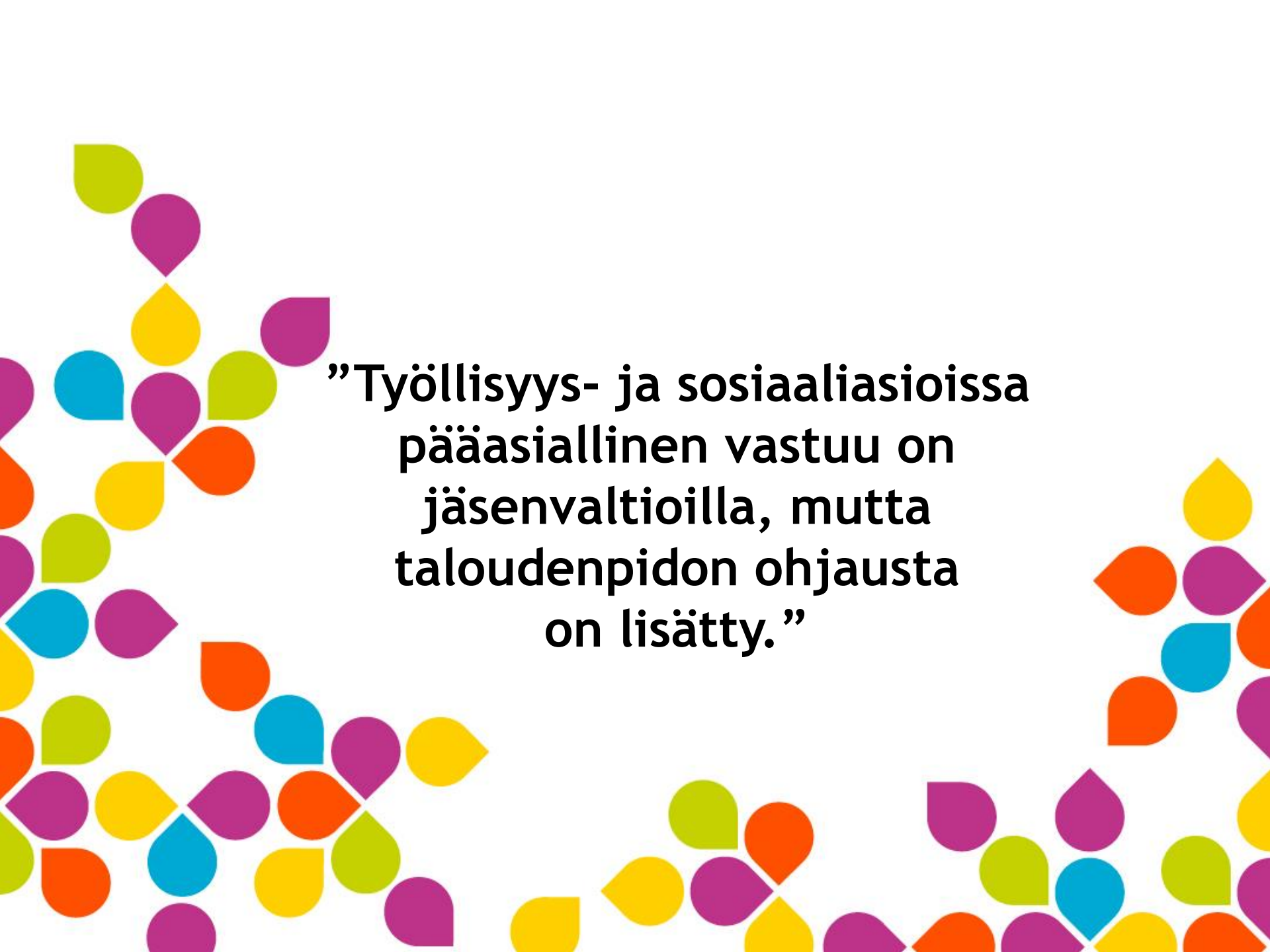

**”Lisäeläkkeet voivat
täydentää lakisääteisiä eläkkeitä,
mutta eivät korvata niitä”**

Eläkepolitiikka EU:ssa: etujärjestöt

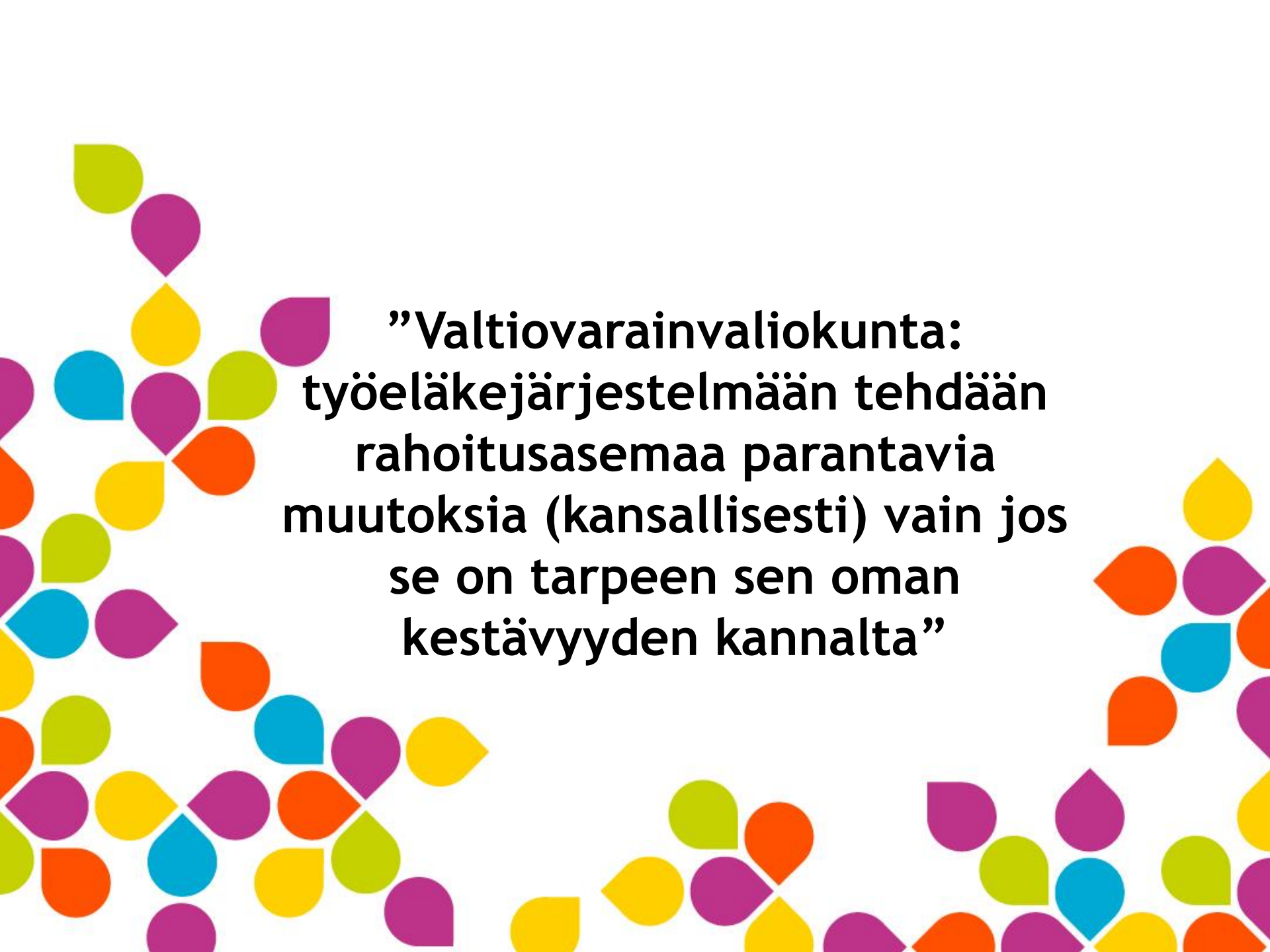
- Eläkkeiden valkoinen paperi (2012) → lääke → lisäeläkkeiden edistäminen.
- EU-tason eläke-etujärjestöillä kaksijakoinen suhtautuminen:
 - a. mahdollisuus vahvistaa II-pilarin roolia
 - b. toisaalta sisältää myös lisäsäätelyä IORP-alalle?
 - c. miten suhtautua III-pilarin edistämiseen (PEPP)?
- Finanssiala näkee mahdollisuuden III-pilarin eläkkeiden edistämiseen.
- Komission eläkkeiden riittävyysraportti ja ikääntymisraportti tulkinnat (2015) jatkavat samalla linjalla...
- Haavoittuvat ryhmät ja sosiaaliturvaan pääsy?
- Kuka puolustaa EU-tasolla vahvasti I-pilarin eläkkeitä ja kattavaa eläketurvaa?

**”Työllisyys- ja sosiaaliasioissa
pääasiallinen vastuu on
jäsenvaltioilla, mutta
taloudenpidon ohjausta
on lisätty.”**

Työeläkejärjestelmä on talouskoordinaation vaikutuspiirissä

- Kokonaistaloudellinen kansantalouden ohjaus → velkakriisien ehkäisy.
- Vahvistettu ennaltaehkäiseviä ja korjaavia toimenpiteitä
- Suomi on ollut vaarassa rikkoa EMU-kriteerejä
 - Työeläkerahastoinnin jäämällä keskeinen vaikutus julkisyhteisöjen alijäämätavoitteeseen.
- Annetaan vuosittain maakohtaisia suosituksia talouspolitiikan ohjausjaksossa.
 - Myös eläkkeet mukana.
 - ”Selitä tai toteuta” -periaate.
 - Kestävyys/finanssipolitiikka painottuu, I-pilarin suosituksia enimmäkseen.
 - FIN linjassa eläkeuudistuksen jälkeen → eläkeiän sitominen elinajanodotteeseen.

**”Valtiovarainvaliokunta:
työeläkejärjestelmään tehdään
rahoitusasemaa parantavia
muutoksia (kansallisesti) vain jos
se on tarpeen sen oman
kestävyyden kannalta”**

**”MEGA eli
Make Europe Great Again?”**

EMU:n kehittämisen osa-alueet

- EMU:n kehittämisen osa-alueet (komissio 2017):
 - **finanssimarkkinat** (pankkiunioni, CMU)
 - **fiskaaliunioni** (suhdanteiden tasaus, säännöt)
 - **päätöksenteko** (rakenteet ja legitimitetti)
- Sosiaalinen ulottuvuus:
 - **Vastapaino talouskurille:**
 - jäsenvaltioiden hyvinvointimittarit ja todellinen lähentyminen
 - **Mitä tehdään EU-tasolla ja mitä kansallisella?**
 - Työmarkkinoiden muutoksen ja ikääntymisen **megatrendit**
 - Myös **eläkkeet** ovat osa ”sosiaalista pilaria”
- Valtioneuvosto on linjannut syksyllä 2017 **FIN** kantoja → Käytännössä hallitusohjelman mukainen ”**tiukka linja**”.

EMU:n syventyminen ja eläkkeet

- Riskienjaon lisääminen toisi paineita keskittää euromaiden päätöksentekoa unionitasolle sekä ohjata voimakkaammin rakenteellisia uudistuksia.
- Toimivalta eläkejärjestelmien designista ja uudistamisesta tulee säilyttää kansallisella tasolla.
- Eläkelupaus ei ole suhdanneilmiö, vaan pitkän aikavälin yhteiskuntasopimus, mikä on rakennettu kansallisten instituutioiden pohjalle.
- **Työeläkkeiden rahoitukseen korvamerkityt varat ja maksut tulee pitää mahdollisten suhdannetasajien ulkopuolella.**

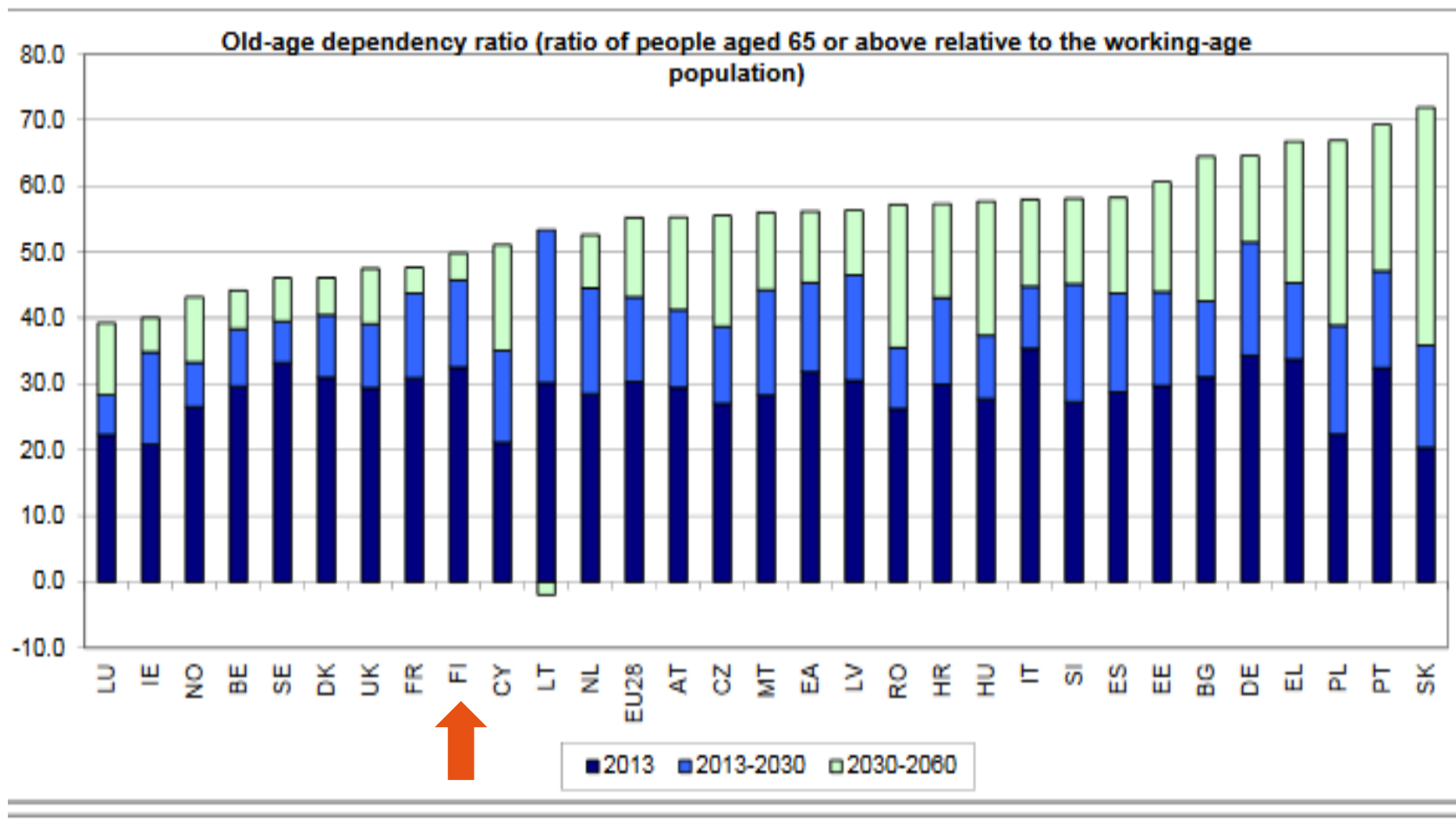
**”Euro on tärkeä
työeläkevakuuttajien
sijoitustoiminnan riskien
vähentämisessä, mutta myös
eläkeläisille hintavakauden
säilyttäjänä.”**

”Eläkejärjestelmän kestävyys ja riittävyys EU-vertailussa”

Eurooppa vanhenee ja paine eläkejärjestelmiä kohtaan kasvaa

(Vanhushuoltosuhteet (65+/15-64))

Julkiset eläkemenot Euroopassa 2013-2060: isoja uudistuksia on jo tehty

Table II.1.9: Contributions to the public pension system in 2013 and 2060 (% of GDP)

Country	2013	2060	Change 2013-2060
BE	-	-	-
BG	7.3	7.2	-0.1
CZ	7.9	7.9	0.0
DK	0.2	0.1	-0.1
DE	10.5	13.0	2.6
EE	5.9	5.0	-0.9
IE	5.5	7.0	1.5
EL	10.2	11.2	1.0
ES	12.1	11.4	-0.7
FR	10.6	9.9	-0.7
HR	5.8	5.6	-0.3
IT	10.5	10.6	0.2
CY	6.4	8.9	2.5
LV	7.0	6.2	-0.8
LT	6.3	5.6	-0.7
LU	10.2	10.1	-0.1
HU	10.5	10.2	-0.3
MT	8.6	7.4	-1.2
NL	6.5	7.5	1.0
AT	8.3	8.1	-0.2
PL	6.8	7.6	0.8
PT	10.5	9.6	-1.0
RO	5.5	6.5	1.0
SI	9.0	9.1	0.0
SK	6.2	6.3	0.1
FI	12.3	11.9	-0.4
SE	6.0	6.1	0.0
UK	-	-	-
NO	9.9	12.4	2.5
EU	9.6	9.9	0.3
EA	10.2	10.7	0.5

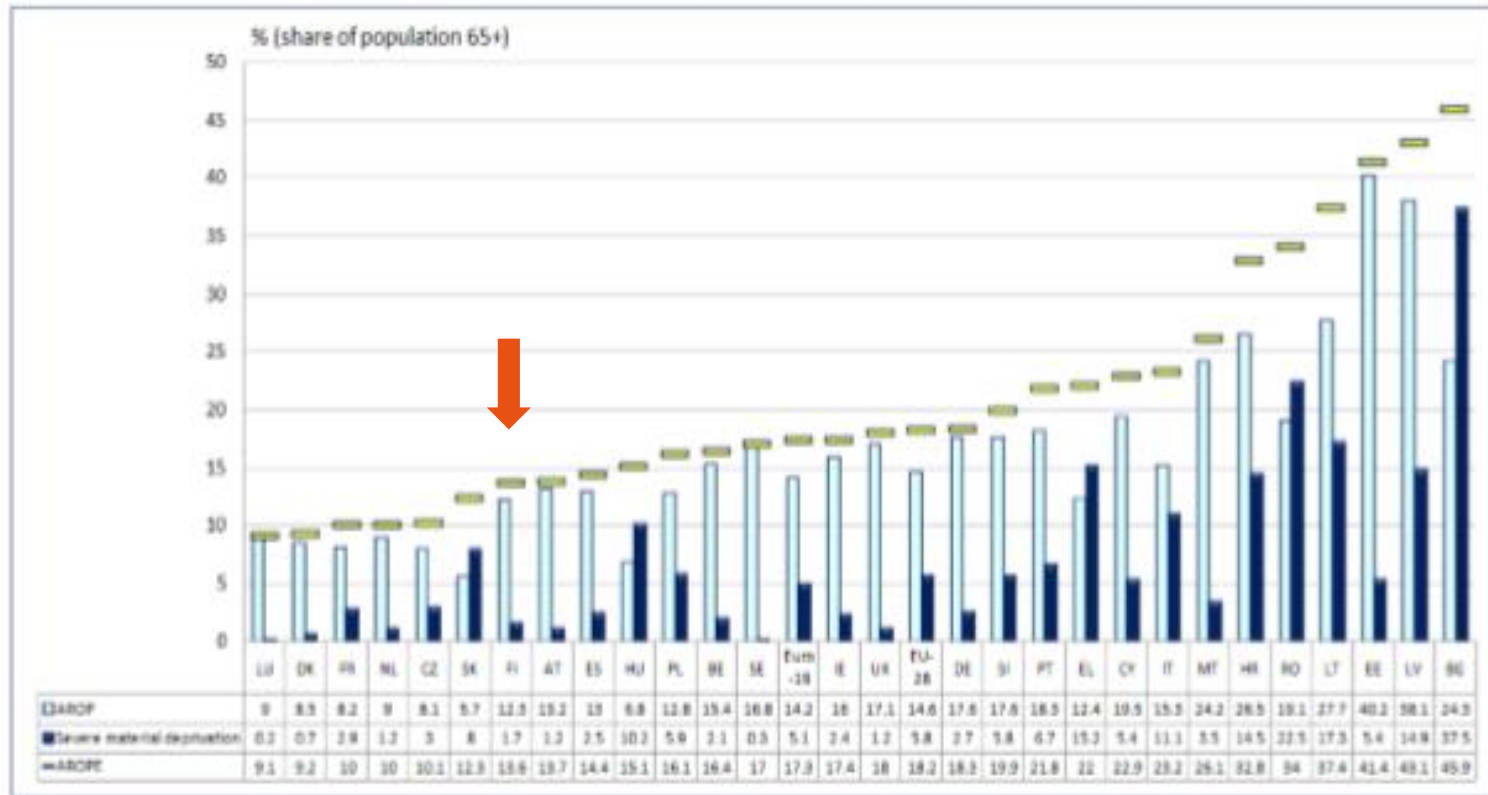

**”Jäsenvaltioiden (EU28)
kiinnostus kohdistuu
pitkästä aikaa myös
eläkkeiden riittävyyteen”**

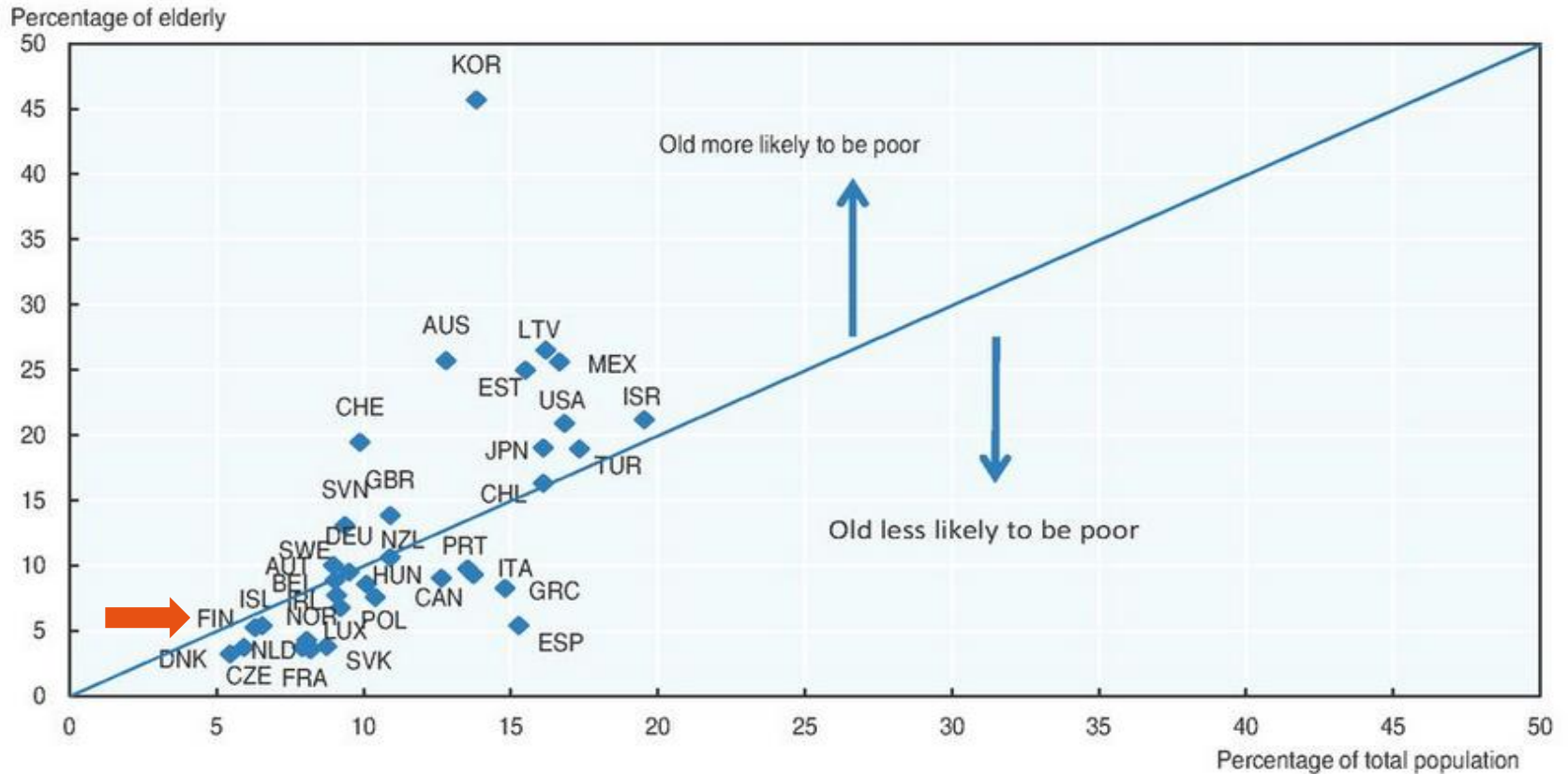
Eläkeläisten köyhyysmittarit EU-28: Suomi keskitasoa, mutta hyvin vähän aitoa puutetta

Figure 8: At risk of poverty and severe material deprivation in old age (65+), 2016, %

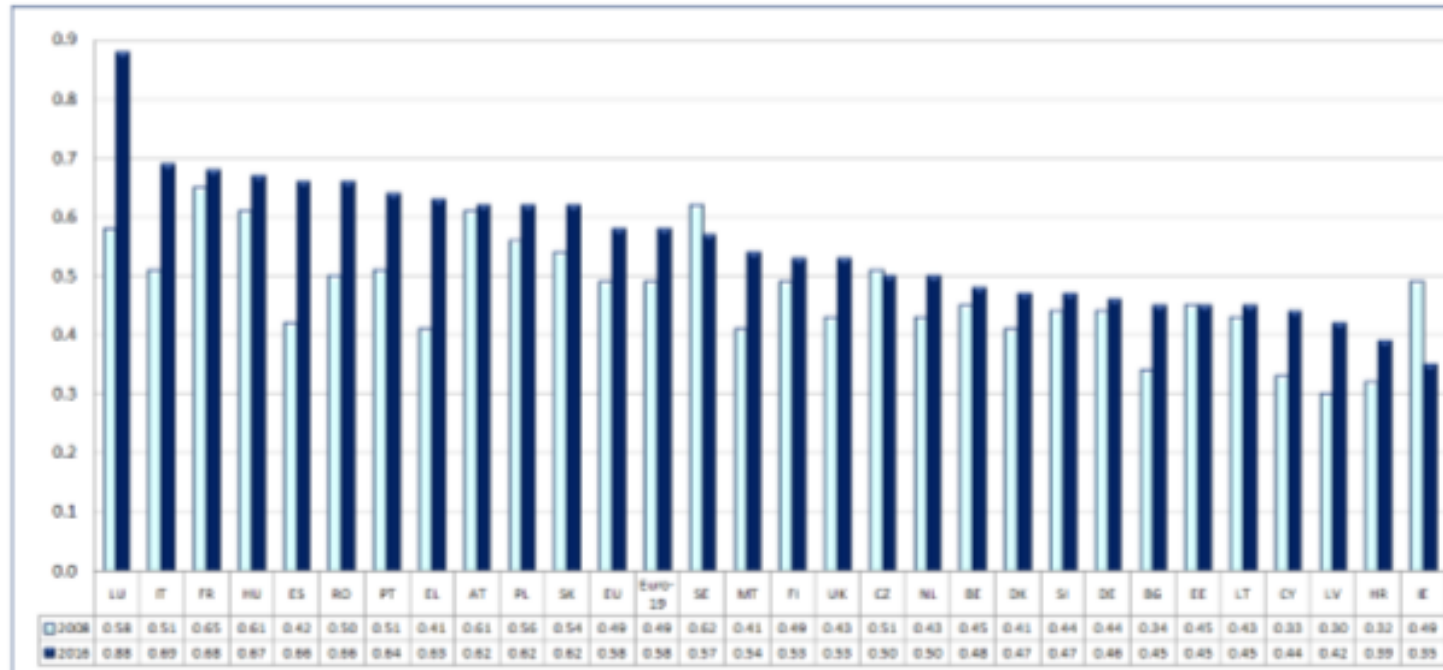
OECD-maat tuloköyhyys iän mukaan (50% mediaanitulosta)

6.4. Income poverty rates by age

Eläkkeen (65-74-v) suhde palkkaan (50-59-v) EU-28: Suomi keskitasoa toistaiseksi

Figure 28: Aggregate replacement ratio, 2008-2016

Source: Eurostat. Notes: sorted by data for 2016; HR – 2010 data; EU refers to EU-27 in 2008 and EU-28 in 2016.

Korvausasteiden ennusteet laskusuunnassa monissa jäsenmaissa v. 2016 vs. 2056

Figure 77: Projected changes in gross theoretical replacement rates by type, 2016-2056, average earners, men, p.p.

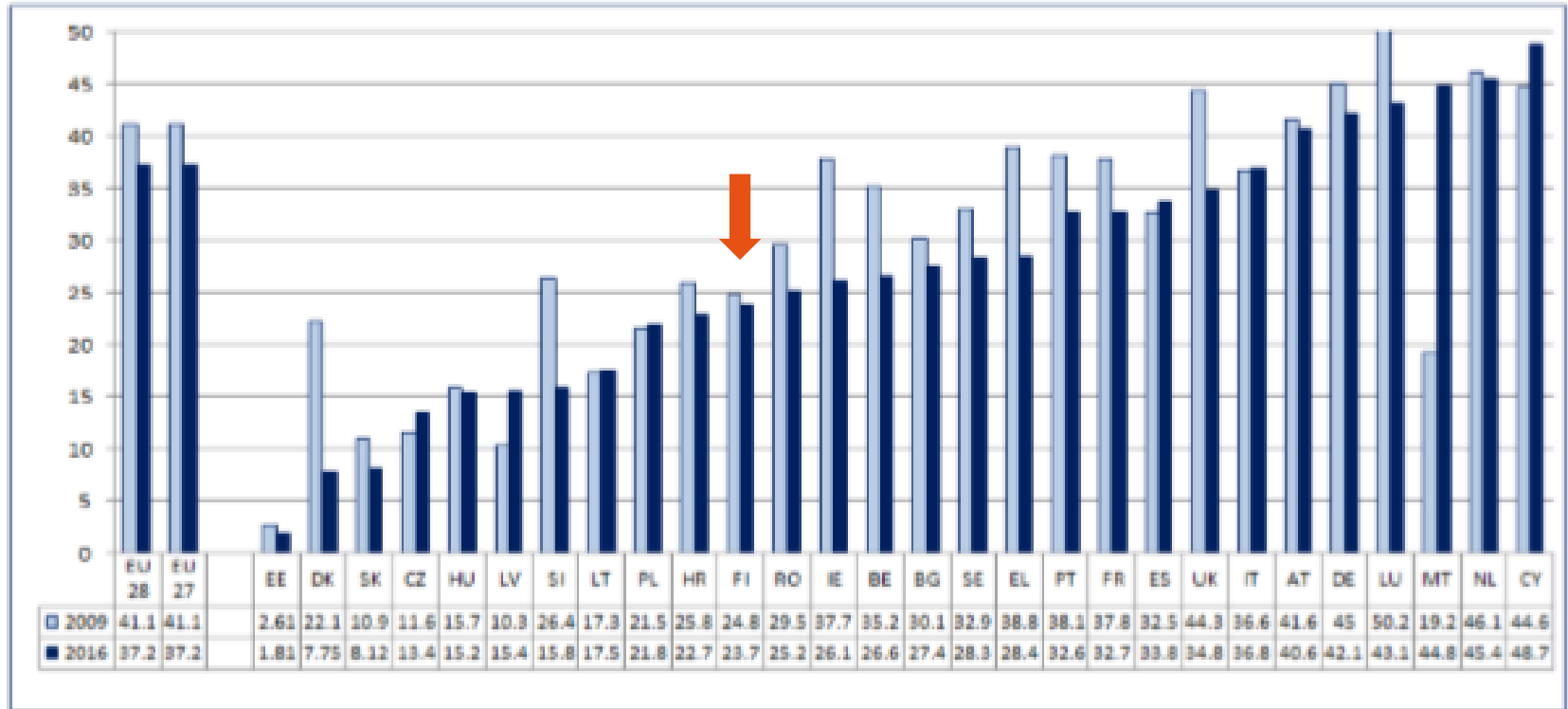
Source: OECD and Member States' TRR projections, as in section 5.1. Note: EL missing.

” Useissa EU-maissa nuoret joutuvat jatkamaan huomattavasti nykyistä pidempään työssä, mikä sekään ei välttämättä riitä nykyisen tasoihin eläkkeisiin”

Sukupuolten kiilu eurooppalaisten eläkkeissä on edelleen leveä

Figure 37: Gender gap in pensions, pensioners aged 65-79, 2009 and 2016, %

Source: Eurostat, EU-SILC. Notes: 2010 data for HR; data sorted by data for 2016.

EU vs. Suomi eläkkeiden riittävyyden osalta (2018)

- Eläkeläiset ovat pärjänneet EU:ssa ”aika hyvin” verrattuna muihin.
- Työmarkkinoilla haavoittuvat ryhmien eläketurvan kattavuutta pitää edistää.
- Työllisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Sukupuolten eläkekuilu pienemmäksi
- **Suomi:** Ei välitöntä tarvetta työeläkeuudistukselle.
- **Suomi:** Minimieläkkeiden tason nosto (takueläke erityisesti) tärkeintä, entä kannustinongelmat?
- **Suomi:** köyhyyskuilu” on matala. Entä palveluiden huomioiminen?
- **Suomi:** Suomi on pienten tuloerojen maa +65-vuotiaissa.
- **Suomi:** OVE saattaa muodostua ”ansaksi” pienituloisille?

Lopuksi

- EY-liittymissopimuksen rajauksen kanssa pitää olla tarkkana, vaikka asema on vakiintunut.
- **Eläkeuudistus 2017 kelpaa myös komissiolle ja on jopa malliesimerkki Euroopassa.**
- Etuusperusteinen ansioeläke on monissa maissa jo ”luksusta”.
- Institutionaaliset sijoittajat haluttaisiin mukaan tukemaan Euroopan työllisyyttä ja taloutta (investoinnit, pääomamarkkinat).
- Jokainen EU-maa puolustaa aina omaa etuaan eläkepolitiikassa. Suomen luonnolliset kumppanit aika vähissä...

Kiitos!

Janne Pelkonen
janne.pelkonen@tela.fi